

PODSTAWY LOGIKI PRAKTYCZNEJ

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

ZAJĘCIA ORGANIZACYJNE

23 II
2018

Introdukcja w logikę – ogólne wiadomości
o języku, po co prawnikom
i administratywistom logika?

Nazwy:

o supozycje (role znaczeniowe),
o podział i rodzaje nazw,
o stosunki między zakresami nazw

02 III
2018

09 III
2018

Nazwy (zadania)

Podział logiczny

o warunki poprawności podziału logicznego,
o rodzaje podziału logicznego,
o klasyfikacja i partycja,
o typologia

16 III
2018

Definicje:

o podział definicji ze względu na:
o to, do czego się odnoszą,
o budowę,
o zdania,
o błędy w definicjach sprawozdawczych
(oceniaemy ze względu na prawdziwość) i
projektujących (oceniaemy ze względu na
użyteczność)
o pseudodefinicje,
o definicje w prawie.

ZAJĘCIA ORGANIZACYJNE

23 III
2018

Argument:

o pojęcie argumentu i jego struktura,
o odróżnianie wypowiedzi argumentacyjnych od nieargumentacyjnych,
o rekonstrukcja przesłanek i wniosku,
o argumenty entymematyczne,
o zdanie w sensie logicznym jako element argumentu.

06 IV
2018

Badanie argumentów dedukcyjnych:

o rekonstrukcja wnioskowania,
o zamiana wnioskowania na funkcję,
o sprawdzanie tautologiczności funkcji:
* metoda tabelaryczna,
* metoda dowodu „nie wprost”.

13 IV
2018

Badanie argumentów dedukcyjnych:

o zamiana wnioskowania na funkcję,
o sprawdzanie tautologiczności funkcji:
* metoda dowodu „nie wprost”.

20 IV
2018

Badanie argumentów dedukcyjnych:

o zamiana wnioskowania na funkcję,
o sprawdzanie tautologiczności funkcji:
* metoda dowodu „nie wprost”
* wprowadzanie dodatkowych założeń
o błędy we wnioskowaniach

ZAJĘCIA ORGANIZACYJNE

27 IV
2018

KOLOKWIUM I

11 V
2018

Rodzaje i badanie poprawności argumentów niededukcyjnych:

- o Argument z indukcji,
- o Argument z abdukcji,
- o Argument z analogii,
- o Argument a contrario,
- o Argument z konsekwencji,
- o Argument z autorytetu,
- o Argument ad hominem.

18 V
2018

**Warsztaty z argumentacji.
Debata studentów.**

25 V
2018

Wnioskowania prawnicze

01 VI
2018

Wnioskowania prawnicze

08 VI
2018

KOLOKWIUM II

01 VI
2018

**Poprawy.
Wystawianie ocen i podsumowanie zajęć.**

ZADANIA DLA CHĘTNYCH

o Do rozwiązania po każdym "bloku tematycznym"
o Pozytywny wpływ na ocenę końcową

TERMIN
ODDANIA PRAC
23 III 2018 R.

TERMIN
ODDANIA PRAC
18 V 2018 R.

TERMIN
ODDANIA PRAC
27 IV 2018 R.

TERMIN
ODDANIA PRAC
01 VI 2018 R.

PODRĘCZNIKI

o W. Gromski, P. Jabłoński, J. Kaczor, M. Paździora, M. Pichlak, Warsztaty prawnicze. Logika praktyczna z elementami argumentacji prawniczej, Od.Nowa
o S. Lewandowski, H. Machcińska, A. Malinowski, J. Petzel, Logika dla prawników, LexisNexis
o Z. Ziemiński, Logika praktyczna, PWN

introdukcja w logikę

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

PO CO PRAWNIKOM LOGIKA?

TADEUSZ KOTARBIŃSKI

Tadeusz Kotarbiński wielokrotnie podkreślał, że „**człowiek niewyrobiony logicznie ma skłonności do chaotycznego mówienia i myślenia**”

Człowiek pozbawiony kultury logicznej:

„rezonuje o wielu rzeczach naraz, nie wytrzymuje planowej kolejności zagadnień, gubi się w plątawie zagadnień źle postawionych, nie odróżnia bliskich, ale różnych problemów, bo nie odróżnia wieloznacznych, a zwłaszcza bliskoznacznych słów, operuje terminami o zakresach nieokreślonych i znaczeniach niewyraźnych, łączy wzajem różne stosunki, urabia klasyfikacje wedle kilku naraz punktów widzenia, pełne luki i działów nie wyłączających się wzajemnie”

LOGIKA

Logika – gr. logos – oznacza słowo, znak, symbol, język, argument, myślenie, ale także rozum. Jest to nauka o sposobach poprawnego rozumowania. Jeżeli rozumiemy, to zawsze robimy to za pomocą słów.

Słowo **logos** określa również pewien porządek świata.

PO CO PRAWNIKOM LOGIKA?

WE WSPÓŁCZESNEJ LOGICE WYRÓŻNIA SIĘ TRZY DZIAŁY:

- I. **nauka o języku** (semiotyka)
- II. **nauka o wnioskowaniach** (teoria argumentacji)
  - * logika formalna
  - * logika nieformalna
- III. **ogólna metodologia nauk** (sposoby i metody poznania naukowego)

SEMIOTYKA

Semiotyka – nauka, która zwraca szczególną uwagę na rolę języka w perspektywie komunikowania się i poznawania świata. Dzielimy ją na 3 dziedziny:

- (1) **semantyka** – bada relacje między znakami a tym, do czego się one odnoszą (znak – znaczenie)
- (2) **syntaktyka** – analiza składni wypowiedzi (znak – znak)
- (3) **pragmatyka** – nauka skupiona na wzajemnej relacji między językiem a komunikującymi się osobami (znak – praktyka użycia, «podmiot»)

Podstawowe komponenty wypowiedzi językowych to **nazwy** i **zdania**

nazwy

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

NAZWA

nazwa jako **wyraz** lub **wyrażenie**, które może być podmiotem bądź orzecznikiem w zdaniu: „A jest B” (nazwa jako kategoria syntaktyczna), oznaczające szeroko rozumiane przedmioty, tzn. empiryczne lub abstrakcyjne, a nawet będące tylko wytworem fantazji.

W zdaniu:

Andrzej Jelonek jest hydraulikiem występują więc dwie nazwy:

"ANDRZEJ JELONEK" (PODMIOT)

"HYDRAULIK" (ORZECZNIK)

WYRAŻENIA,
KTÓRE SĄ
SYMBOLAMI
OKREŚLONYCH
PRZEDMIOTÓW

WYRAŻENIA, KTÓRE
NIE SĄ SYMBOLEM
JEDNEGO
OKREŚLONEGO
PODMIOTU, BĘDĄCE
SYMBOLEM WIELU
PRZEDMIOTÓW
POSIADAJĄCYCH
WSPÓLNĄ WŁASNOŚĆ
LUB WŁASNOŚCI

NAZWA

W SENSIE LINGWISTYCZNYM, NAZWAMI SĄ PRZED E WSZYSTKIM RZECZOWNIKI (NP. KOT, BRULION).

FUNKCJĘ NAZWY MOGĄ JEDNAK PEŁNIĆ RÓWNIEŻ

IMIESŁOWY PRZYMIOTNIKOWE (NP. USZKODZONY, OSIWIAŁY, NAUCZONY)

CZASAMI PRZYSŁÓWKI (NP. WCZORAJ)

ZAIMKI (NP. KTOŚ, ON, JA, JEGO, TAM, TYLE)

PRZYMIOTNIKI (NP. CENTRALNY)

LICZEBNIKI (NP. PIĄTY)

RZECZOWNIK W POŁĄCZENIU Z PRZYDĄWKĄ (NP. KIEROWCA, KTÓRY WJECHAŁ W DRZEWO, DZIECKO ZBADAŁ LEKARZ PEDIATRA, TOMEK JEST WIELBICIELEM FILMÓW WOODY'EGO ALLENA)

NIE UTOŹSAMIAMY NAZWY Z JEDNYM SŁOWEM :)

NAZWA

DESYGNAT NAZWY

o przedmiot, na który nazwa wskazuje.

o każdej nazwie przyporządkowany jest zbiór przedmiotów, które ta nazwa oznacza (do której ta nazwa się odnosi), przy czym zbiór ten może być pusty albo niepusty.

DENOTACJA (ZAKRES NAZWY)

o zbiór wszystkich desygnatów, przedmiotów oznaczonych tą nazwą, np. zakresem nazwy drzewo są wszystkie drzewa.

o stosunek nazwy do jej zakresu określamy więc jako denotowanie

KONOTACJA (TREŚĆ NAZWY)

o znaczenie nazwy jest jej treścią, na którą składa się zespół cech posiadanych przez każdy desygnat danej nazwy.

o konotacja to zatem relacja pomiędzy nazwą a jej znaczeniem.

przykładowo:

„rolnik” znaczy więc tyle co „osoba fizyczna prowadząca na własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny albo zależny) gospodarstwa rolnego”.

SUPOZYCJE (ROLE ZNACZENIOWE NAZW)

PROSTA (SUPPOSITIO SIMPLEX)

o odnosi się do poszczególnego, określonego desygnatu nazwy, tzn. nazwa wskazuje na dany konkretny przedmiot, o np. student spóźnił się na wykład, pies zjadł całą kurę

FORMALNA (SUPPOSITIO FORMALIS)

o nazwa wskazuje na klasę przedmiotów danego rodzaju, tzn. nazwa odnosi się do gatunku, a nie do poszczególnego, indywidualnego reprezentanta danego gatunku, o np. student nie ma w Polsce łatwego życia, świnka morska nie lubi alkoholu (mając na myśli wszystkie desygnatu nazwy „świnka morska”).

MATERIALNA

(SUPPOSITIO MATERIALIS)

o nazwa wskazuje na swój substrat materialny, odwołujemy się tutaj do będącego nazwą wyrazu bądź wyrażenia jako takiego, a więc wyrażenie występujące w tej roli znaczeniowej jest nazwą dla samego siebie, co znajduje odbicie w umieszczeniu tego wyrazu bądź wyrażenia w cudzysłowie, o np. „student” składa się z 7 liter, wyraz „pies” zaczyna się na literę „p” o nie odwołujemy się tutaj do jakiegokolwiek desygnatu tej nazwy, lecz orzekamy o własności wyrazu tworzącego nazwę

PODZIAŁ NAZW

KRYTERIUM: ILOŚĆ SŁÓW W NAZWIE

- o **nazwa prosta** – jednowyrazowa (kot, młotek)
- o **nazwa złożona** – składa się z dwóch lub więcej wyrazów (ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, wierzba płacząca)

KRYTERIUM: TREŚĆ (OSTROŚĆ NAZWY)

- o **jednoznaczne** – jedna treść (salamandra plamista, krzesło obrotowe)
- o **wieloznaczne** – wiele treści (suszarka, zamek, pantofelek, śledź)
- o **równoznaczne** – wiele nazw z tą samą treścią (samochód – auto, pieniądze – forsa, ziemniak – kartofel)

KRYTERIUM: SPOSÓB ISTNIENIA DESYGNATU

- o **nazwa konkretna** – taka, której desygnatem jest osoba, rzecz lub wyobrażenie osób czy też rzeczy, (zebra, prokurator, Harry Potter, stół, samochód, czarodziejski flet, elf, hobbit, budynek, zabójca, dwudziestometrowy jamnik, jednorożec)
- o **nazwa abstrakcyjna** – taka, której desygnaty są pewną konstrukcją myślową, nie do wyobrażenia jako konkretny przedmiot. Innymi słowy, jej desygnaty nie należą do kategorii rzeczy lub osób, a także do kategorii czegoś, czego nie potrafimy sobie w takiej postaci wyobrazić. Nazwa abstrakcyjna odsyła do innych niż wyżej wskazane elementy rzeczywistości:
  - * klas obiektów – umowa komis, sprawiedliwość, cel umowy, typowy Seba
  - * zdarzeń – bitwa, katastrofa lotnicza, huragan,
  - * relacji – bliskość, powinowactwo, wyższość, p
  - * własności – dobroć, purpura, bladość,
  - * liczb – trzydzieści jeden, liczba wymierna

PODZIAŁ NAZW

KRYTERIUM: ILOŚĆ DESYGNATÓW

- o **nazwa pusta** – brak desygnatów – mamy tutaj zatem do czynienia ze zbiorem pustym (tzn. o mocy równej zero). Nazwa pusta nic nie oznacza, ale może mieć treść (konotację) (kwadratowe koło, obecny król Polski, jednorożec, kot o wadze 200 kg)
- o **nazwa jednostkowa** – posiada tylko jeden desygnat, (najstarszy człowiek na świecie, najwyższy budynek w Polsce, najwyższy szczyt Tatr, matka Adama Mickiewicz),
- o **nazwa ogólna** – taka, która ma więcej niż jeden desygnat, (książka, szafa, krzesło, miasto, student, pióro)

KRYTERIUM: SPOSÓB WSKAZANIA (WYODRĘBNIENIA) DESYGNATU

- o **nazwy indywidualne** – wskazują swój desygnat w sposób czysto formalny, tzn. zostały arbitralnie nadane określonemu przedmiotowi poprzez ustanowienie, a nie ze względu na treść (czyli zbiór cech charakterystycznych) – bycie desygnatem takiej nazwy nie zależy od właściwości posiadanych przez jej desygnat (Kazbek, Świstak alpejski, Wisła)
- o **nazwy generalne** – wskazują swój desygnat poprzez treść, przypisana przedmiotom ze względu na wyodrębnioną cechę charakterystyczną dla tego przedmiotu (stolica Polski, miasto, rzeka)

PODZIAŁ NAZW

KRYTERIUM: MOŻLIWOŚĆ PRECYZYJNEGO WSKAZANIA ZAKRESU

- o **nazwa ostra** – posiada wyraźnie określoną treść, czyli jesteśmy w stanie jednoznacznie orzec czy dany przedmiot przynależy do jej zakresu czy też nie (miasto, które obecnie jest stolicą Polski, człowiek mający ponad dwa metry wzrostu, prostokąt, trójkąt równoramienny)
- o **nazwa nieostra** – granice jej treści nie są wyraźne, co oznacza, że mamy tutaj do czynienia z sytuacją tzw. cienia semantycznego. Pozostaje niepewność, nie można bowiem jednoznacznie określić jej zakresu (młodociany, nietrzeźwy, dzieło sztuki, wysoki człowiek, stare miasto, duży park, dobra wiara, żółty)

KRYTERIUM: STRUKTURA (WEWNĘTRZNA BUDOWA) DESYGNATU

- o **nazwy zbiorowe** – nazwy, których desygnaty tworzą zbiór w sensie kolektywnym (agregat). (las, Biblioteka, miasto, mrowisko, Kodeks cywilny, Sąd Okręgowy, Senat UWr)
- o **nazwy niezbiiorowe** – nazwy, których desygnatami nie są zbiory o określonej wyżej treści, tylko:
  - a) nazwy, których desygnatami są pojedyncze, niedające się podzielić na części przedmioty, (Bajkał, Jan Kowalski, Mount Everest, Biblioteka Uniwersytecka przy ul. Szajnochy (jako budynek))
  - b) a także nazwy, których desygnaty tworzą zbiór w sensie dystrybutywnym, (student, prawnik, krzesło, komputer, drzewo, książka, zbiór liczb parzystych, zbiór kierowców, zbiór absolwentów WPAiE)

PODZIAŁ NAZW

NAZWY RÓWNOZNACZNE

- o (dokładnie ta sama treść + te same desygnaty)
- o posiadają tę samą treść, czyli taki sam zbiór cech wyróżniających desygnaty tych nazw. Jeżeli dwie nazwy są równoznaczne to są także równoważne, tzn. jest im przyporządkowany ten sam zbiór desygnatów
  - * reżyser filmu „Pianista” i reżyser filmu „Nóż w wodzie”,
  - * samochód – auto (pojazd mechaniczny z silnikiem, czterema kołami, napędzany paliwem)

NAZWY RÓWNOWAŻNE

- o (różna treść, ale te same desygnaty)
- o kiedy dwie nazwy posiadają te same zakresy (tzn. mają one taką samą denotację), czyli odpowiada im ten sam zbiór desygnatów,
  - * stolica Polski – największe miasto w Polsce,
  - * Sky Tower – najwyższy budynek we Wrocławiu

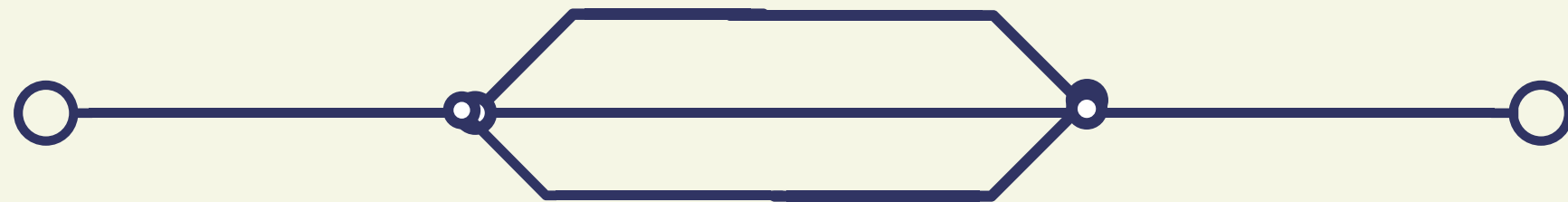
FLAGA I CHORAĞIEW – NAZWY RÓWNOZNACZNE I RÓWNOWAŻNE

ZAKRES NAZWY – RELACJE POMIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

ZAMIENNOŚĆ

(STOSUNEK ZAMIENNOŚCI S WZGLĘDEM P)

ZAKRES NAZWY – RELACJE POMIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

NADRZĘDNOŚĆ

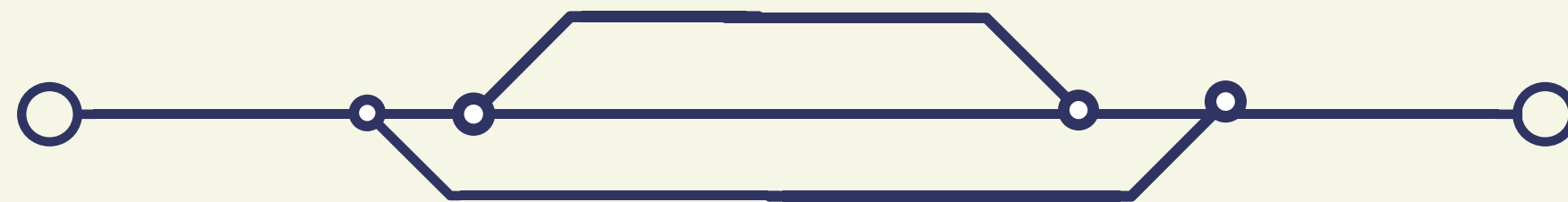
(STOSUNEK NADRZĘDNOŚCI S WZGLĘDEM P)

ZAKRES NAZWY – RELACJE POMIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

PODRZĘDNOŚĆ

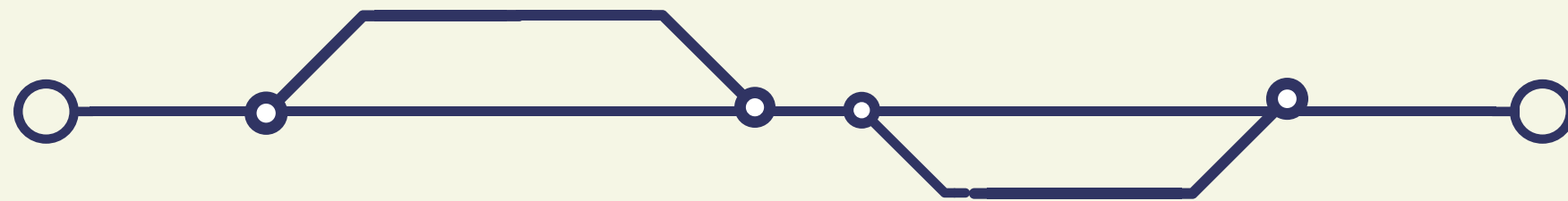
(STOSUNEK PODRZĘDNOŚCI S WZGLĘDEM P)

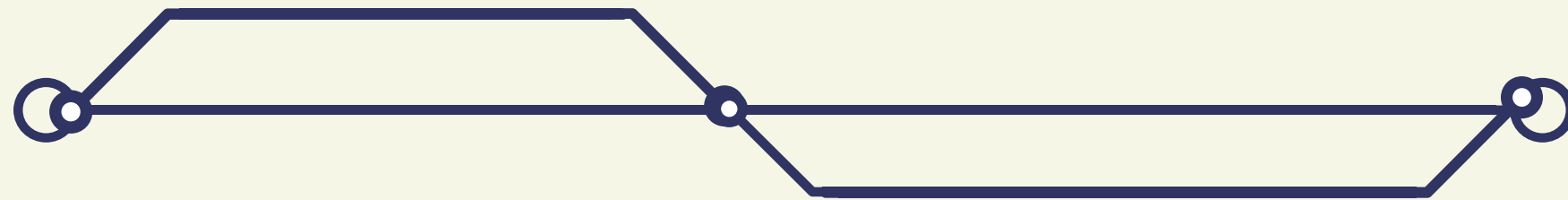
ZAKRES NAZWY – RELACJE POMIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

WYKLUCZANIE SIĘ: PRZECIWIĘŃSTWO

ZAKRES NAZWY – RELACJE POMIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

WYKLUCZANIE SIĘ: SPRZECZNOŚĆ

ZAKRES NAZWY – RELACJE POMIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

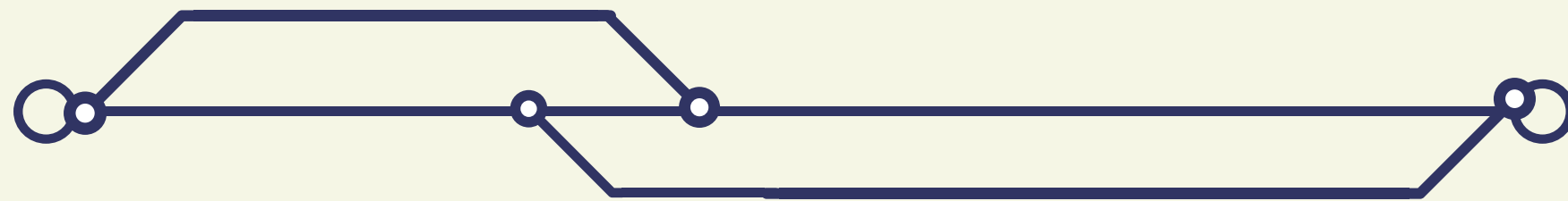
KRZYŻOWANIE SIĘ: NIEZALEŻNOŚĆ

ZAKRES NAZWY – RELACJE POMIĘDZY ZAKRESAMI NAZW

KRZYŻOWANIE SIĘ: PODPRZECIWIĘSTWO

podział logiczny

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

WARUNKI POPRAWNOŚCI PODZIAŁU LOGICZNEGO

OSTRA
ZASADA

PODZIAŁ
MUSI BYĆ
PRZYDATNY

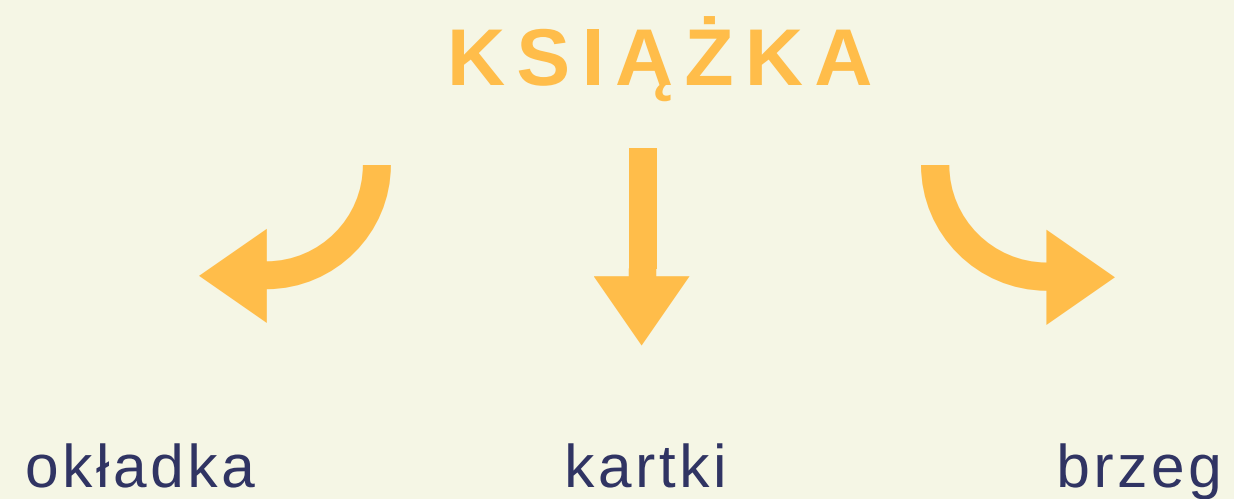
JEDNA ZASADA
(FUNDAMENTUM
M DIVISIONIS)

ZUPEŁNOŚĆ
PODZIAŁU
(WYCZERPUJĄCY)

ROZŁĄCZNOŚĆ
PODZIAŁU

PODZIAŁ LOGICZNY A PODZIAŁ FIZYCZNY

RODZAJE PODZIAŁU LOGICZNEGO

PODZIAŁ DYCHOTOMICZNY

- o podział **dokonywany według cech sprzecznych** (kontradiktorycznych),
- o powstaje on w ten sposób, że z zakresu nazwy wydziela się dwa człony, według tego, czy występuje w nich czy też nie występuje w nich pewna cecha.
- o innymi słowy, w jednym z jego członów wyróżnia się pewną cechą, a w drugim negację tej cechy
- o **UWAGA**: należy odróżnić od dwuczłonowego podziału według cechy specyfikacyjnej!
- o podział dychotomiczny, jakkolwiek łatwy do przeprowadzenia, bardzo często bywa mało przydatny w praktyce
- o a jaki może być przykład na przydatny podział dychotomiczny?

PODZIAŁ WEDŁUG CECHY SPECYFIKACYJNEJ

- o powstaje w ten sposób, że poszczególne człony wydzielone zostają jako odmiany pewnej cechy, która wcześniej została przyjęta jako kryterium (zasada) tego podziału
- o ogólną cechą, ze względu na którą zostaje przeprowadzony podział, określa się mianem determinandy, zaś jej wyróżnione odmiany nazywa się determinantami
- o **warunek adekwatności** – suma zakresów nazw podrzędnych musi być równa zakresowi nazwy dzielonej
- o taki podział według cechy specyfikującej może być:
  - * **podziałem naturalnym**
  - * **podziałem sztucznym**

KLASYFIKACJA I TYPOLOGIA

KLASYFIKACJA

- o to **wielostopniowy podział logiczny**, powstający w wyniku kolejnych podziałów wszystkich albo niektórych członów pierwotnego podziału logicznego
- o klasyfikację tworzy się w ten sposób, że uzyskane w wyniku podziału logicznego człony dzieli się dalej, uzyskując kolejne człony, które ulegają dalszym podziałom

TYPLOGIA

- o czasami dokonanie podziału logicznego jest niemożliwe ze względu na brak ostrego kryterium. Stosuje się kryterium nieostre, przyporządkowując elementy do konstrukcji idealnych.
- o **typologia jest zabiegiem myślowym, który polega na łączeniu w grupy (typy) przedmiotów według ich podobieństwa względem pewnego wzorca** (przedmiotu wzorcowego)
- o wzorzec stanowiący podstawę łączenia przedmiotów w typy, może mieć dwojaki charakter:
  - * **abstrakcyjny**, który nie występuje w rzeczywistości w czystej postaci (tzw. typ idealny)
  - * może się **odwoływać do określonego przedmiotu realnego**, zaczerpniętego z rzeczywistość (tzw. typ empiryczny)